

บทความวิจัย

แนวคิดและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม**มนต์ศักดิ์ โต๊ะเถื่อน*****ผศ. ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง******บทคัดย่อ**

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ และทัศนะของปวงปราชญ์อิสลาม จากการศึกษาพบว่า การปลูกฝังจริยธรรมในอิสลามมีเป้าหมายเพื่อสร้างมุสลิมที่สมบูรณ์ทั้งในด้านการศรัทธาและการปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนา ผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังจะต้องมีความบริสุทธิ์ใจ ความยำเกรง ความรอบรู้ ความสุภาพ และควรตระหนักอยู่เสมอว่าเป็นงานที่จะถูกสอบสวนและรับผลตอบแทนในโลกหน้า ลักษณะพิเศษของการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลามคือการปลูกฝังหลักการศรัทธา การปลูกฝังแบบองค์รวม การปลูกฝังแบบต่อเนื่อง และการปลูกฝังแบบมีส่วนร่วม ส่วนแนวทางการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลามมี 6 วิธีการ ได้แก่ 1) วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดี 2) วิธีการสร้างแรงจูงใจ 3) วิธีการตักเตือน 4) วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม 5) วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ และ 6) วิธีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี

คำสำคัญ: การปลูกฝัง, จริยธรรม, อิสลาม

* นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

** อาจารย์ประจำ ภาควิชาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Abstract

This article was aimed to present thoughts and methods of inculcating ethics in Islam using documentary analysis approach. Sources of documents were drawn from al-Quran, al-Hadith, and views of Muslim scholars. The analysis is revealed that inculcation of ethics in Islam was aimed at producing perfect Muslims in both their faith and commitment to religious jurisdictions. Ethical inculcators should be sincere, pious, knowledgeable, polite, and realize that they will be accounted and rewarded in the hereafter. A distinctive form of inculcation of ethics in Islam is acknowledged as faithful, holistic, continuing and participative inculcation. Rather, there are six methods of inculcating ethics in Islam i.e., being good role model, motivating, advising, teaching Islamic history, conducting activities to promote ethics constantly, and creating conducive environment.

Keywords: INCULCATOIN, ETHICS, ISLAM

บทนำ

จริยธรรมเป็นธรรมนุญที่มนุษย์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นเกณฑ์ในการประเมินระหว่างความดีและความชั่ว เป็นข้อตัดสินการดำเนินชีวิตของบุคคล และสังคม ระหว่างความสวยงาม และความน่ารังเกียจ หลักการใช้ชีวิตของมนุษย์จึงต้องยึดการมีจริยธรรมที่ดี ซึ่งนำไปสู่ความสุขของบุคคล และสังคม ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า จากการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของอิสลาม พบว่า การก่อตั้งอาณาจักรอิสลามในยุคแรกๆ ยึดหลักการบริหารและการจัดการบ้านเมืองตามหลักการที่ได้จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ ภายใต้ร่มเงาการปกครองที่มีหลักจริยธรรมเป็นฐาน บรรดามุสลิมในยุคแรกๆรับการปลูกฝัง การอบรม และแบบอย่างจริยธรรมดีงามจากท่านเราะสูล ﷺ มาใช้ในการดำเนินชีวิต และยึดมั่นในการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ ทำให้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชาติอื่น และมีผู้สนใจเข้ารับอิสลามเป็นจำนวนมาก สังคมอิสลามจึงเป็นสังคมแบบอย่างแก่สังคมอื่นๆ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿وَالَّذِينَ بَوَّءُوا الدَّارَ وَالْآيَمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقِ شَحْنَ نَفْسِهِ فَاُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

ความว่า “และบรรดาผู้ที่ได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นครมะดีนะฮ์ (ชาวอันศอร) และพวกเขาศรัทธาก่อนหน้าการอพยพของพวกเขา (ชาวมุฮาญิรีน) พวกเขารักใคร่ผู้ที่อพยพมายังพวกเขา และจะไม่พบความต้องการหรือความอิจฉาอยู่ในทรวงอกของพวกเขาในสิ่งที่ได้ถูกประทานให้ และให้สิทธิผู้อื่นก่อนตัวของพวกเขาเองถึงแม้ว่าพวกเขายังมีความต้องการอยู่มากก็ตาม และผู้ใดปกป้องความตระหนี่ที่อยู่ในตัวของเขา คนเหล่านั้นพวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ”

(ซูเราะห์ อัลหัจร, 59: 9)

จากโองการชี้ให้เห็นว่าการมีจริยธรรมดีงามเป็นเหตุให้มุสลิมสามารถสร้างความรัก และความสัมพันธ์ไมตรีที่ดีต่อคนอื่นได้ ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและแนวทางการปลูกฝังจริยธรรมของมุสลิมในยุคแรกๆ และสร้างความตระหนักในเรื่องการปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชนมุสลิมในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยข้อมูลเชิงเอกสารจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ 2 แหล่ง คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ คัมภีร์อัลกุรอาน และหนังสืออรรถาธิบายอัลกุรอาน หนังสืออัลหะดีษที่เป็นอัครเศาะหาบะห์และหะดีษหะสัน¹ หนังสือต่างๆของปวงปราชญ์อิสลามที่กล่าวถึงกรอบการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม และหนังสือทางด้านการบริหารการศึกษาอิสลามและครุศาสตร์อิสลาม 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจริยธรรมที่มีความสอดคล้องกับอัลกุรอานและอัลหะดีษ โดยรวบรวมแล้วแยกตามหัวข้อที่กำหนด คือ จริยธรรมในอิสลาม การปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม คุณลักษณะพิเศษของการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม และการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการปลูกฝังอัตลักษณ์ในอิสลาม ซึ่งผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการปลูกฝังจริยธรรมต่อไป

¹ มีสายรายงานที่ถูกต้องและสวยงามไม่ใช่สายรายงานที่ถูกแต่งสำนวนขึ้นมา

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม

จริยธรรมในอิสลาม (อัคลาq) เป็นคำที่แสดงถึงรากฐาน หรือหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ผ่านจริยธรรมที่
ดีงามของท่านเราะสูล ﷺ ผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นแบบอย่างจากอัลลอฮ์ ﷻ ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ทรงกล่าวไว้

"

"

ความว่า “แท้จริงแล้วข้าได้ถูกส่งมา เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมดีงามให้มีความสมบูรณ์”

(บันทึกโดย อิบนิ อัล-ฮัมบัล, เลขที่: 8952)

และตามที่ได้ระบุในอัลกุรอาน อัลลอฮ์ (สُبْحَانَهُ) ทรงตรัสว่า

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

ความว่า “และแท้จริงเจ้า (มุหัมมัด) คือ ผู้มีจริยธรรมสูงส่ง”

(ซูเราะห์ อัลเกาะลัม, 68: 4)

พระนางอาอิชะฮ์ (เราะฎีลลอฮุอันฮา) ได้กล่าวถึงอุปนิสัยของท่านเราะสูล ﷺ ว่าเป็นไปตามที่อัลกุรอานได้
ยกย่องท่านเนื่องจากการยึดมั่นปฏิบัติตามอัลกุรอาน และดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ และห่างไกลจาก
คำสั่งห้าม เมื่อมีเคาะหะบัตมาถามถึงเรื่องอัคลากของท่านเราะสูล ﷺ

"

"

ความว่า "นางได้กล่าวว่า “อุปนิสัยของท่าน คือ อัลกุรอาน”

(บันทึกโดย อิบนิ อัล-ฮัมบัล, เลขที่: 24601)

เหตุนี้จุดประสงค์ของการแต่งตั้งท่านเป็นศาสนทูตนอกจากจะเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแพรศาสนา ยังมีหน้าที่
อบรมและปลูกฝังจริยธรรมแก่มวลมนุษย์ ด้วยการเผยแพรแบบอย่างจริยธรรมที่ดีงาม และแสดงให้เห็นว่าแก่นแท้ของ
ศาสนา คือ การมีจริยธรรม เช่นเดียวกับเป้าหมายของบรรดาศาสนทูต และบรรดาคัมภีร์ก่อนหน้านี้ ดังนั้นบุคคลใดมี
จริยธรรมดีงาม เขาจะได้รับความสำเร็จ ด้วยการเป็นที่รัก และได้อยู่ใกล้ชิดท่านเราะสูล ﷺ ในวันแห่งการพิพากษา
ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวไว้

"

"

ความว่า “แท้จริงบุคคลที่เป็นที่รัก และมีตำแหน่งใกล้ชิดฉันมากกว่าพวกท่านทั้งหลายในวันแห่งการพิพากษา
คือบุคคลที่มีจริยธรรมสูงที่สุดจากพวกท่าน”

(บันทึกโดย อัลตรมิซีย, เลขที่: 2018)

หลักการของศาสนาอิสลามมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศรัทธา และด้าน
บทบัญญัติศาสนา ผู้ศรัทธาจะต้องพัฒนาการชีวิตของเขากับจริยธรรมในทุกสถานภาพ จิตศรัทธามั่นคง รำลึกถึง

พระผู้เป็นเจ้า และมอบหมายตนเองให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองของพระองค์ตลอดเวลา ซึ่งหมายถึงความสมบูรณ์ของการศรัทธา ตามที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้ทรงกล่าวไว้ว่า

" "

ความว่า “ผู้ที่มีความศรัทธาสมบูรณ์ที่สุด คือผู้มีจริยธรรมมากที่สุด”

(บันทึกโดย อบิดาวูด, เลขที่: 4062, ตีรามีซีย เลขที่: 1162, และ อิบนิ ฮัมบัล, เลขที่: 7396)

การศรัทธาดังกล่าว หมายถึง การมีคุณธรรม อันเป็นคุณลักษณะทางจริยธรรม และเป็นชื่อรวมของบรรดากิจการงานที่ดีงามทั้งหลาย ดังที่อัลลอฮ์ (สุบหฺ) ได้ตรัสไว้ว่า

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُوا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ
وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّالِينَ
فِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ
وَالضَّرَاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾

ความว่า “หาใช่คุณธรรมไม่ การที่พวกเจ้าผินหน้าของพวกเจ้าไปทางทิศตะวันออกและทิศตะวันตก แต่ทว่าคุณธรรมนั้นคือผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และวันปรโลก และศรัทธาต่อมลาอิกะฮ์ ต่อบรรดาคัมภีร์ และนะบีทั้งหลาย และบริจาคทรัพย์ทั้งๆ ที่มีความรักในทรัพย์นั้น แก่บรรดาญาติที่สนิทและบรรดาเด็กกำพร้า และแก่บรรดาผู้ยากจน และผู้ที่อยู่ในการเดินทาง และบรรดาผู้ที่มาขอ และบริจาคในการไถ่ทาส และเขาได้ดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และชำระซะกาต และ(คุณธรรมนั้น) คือบรรดาผู้ที่รักษาสัญญาของพวกเขาโดยครบถ้วน เมื่อพวกเขาได้สัญญาไว้ และบรรดาผู้ที่อดทนในความทุกข์ยาก และในความเดือดร้อน และขณะต่อสู้ในสมรภูมิ ชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่พูดจริง และชนเหล่านี้แหละคือผู้ที่มีความยำเกรง”

(ซูเราะห์ อัลบะเกาะเราะฮ์, 2: 177)

และท่านเราะสูล ﷺ ทรงกล่าวไว้

" "

ความว่า “คุณธรรม คือ จริยธรรมที่ดีงาม (หุสนุลคุลุค)”

(บันทึกโดย มุสลิม, เลขที่: 6681)

นอกจากนี้ จริยธรรมมีความสัมพันธ์กับบทบัญญัติของศาสนา เนื่องจากการมีศรัทธามั่นคงเป็นผลทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงาม และส่วนหนึ่งจากความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมกับบทบัญญัติของศาสนา ท่านเราะสูล ﷺ ทรงกล่าวไว้

" "

"

ความว่า “ผู้กระทำการผิดประเวณี (ซินา) จะไม่กระทำการผิดประเวณี ขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา และผู้ที่ดื่มเหล้าจะไม่ดื่ม ขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา และขโมยจะไม่ลักขโมยสิ่งของผู้อื่นขณะที่เขาเป็นผู้ศรัทธา”

(บันทึกโดย อัลบุคอรี, เลขที่: 2295)

จะเห็นได้ว่าบุคคลที่ขาดการศรัทธา และขาดการจริยธรรมดั่งงาม สามารถกระทำในสิ่งที่ไม่ดีได้ และในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจ (อิบาดะฮฺ) เช่น การละหมาดสามารถยับยั้งจากการกระทำที่ไม่ดีและน่ารังเกียจตามคำบัญชาใช้ของอัลลอฮฺ ﷻ

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾

ความว่า “และจงดำรงการละหมาด (เพราะ) แท้จริงการละหมาดนั้นจะยับยั้งการทำความชั่วและความชั่ว”

(ซูเราะห์ อัลอันกะบูต, 29: 45)

และในเรื่องการบริจาคทาน (ซะกาต) เพื่อทำความสะอาดหัวใจให้เกิดความบริสุทธิ์จากความตระหนี่ และความเห็นแก่ตัว อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا﴾

ความว่า “(มุหัมมัด) เจ้าจงเอาส่วนหนึ่งจากทรัพย์สินสมบัติของพวกเขาเป็นทาน เพื่อทำให้พวกเขาบริสุทธิ์ และล้างมลทินของพวกเขาด้วยส่วนตัวที่เป็นทานนั้น”

(ซูเราะห์ อัตเตาบะฮฺ, 9: 103)

จากความสัมพันธ์นี้ จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสมานฉันท์ จึงต้องเริ่มจากการขัดเกลาจิตใจภายในออกมาสู่ความประพฤติภายนอก สังคมใดก็ตามหากสมาชิกในสังคมขาดการยึดมั่นในหลักจริยธรรมแล้ว สังคมนั้นย่อมขาดความสามัคคี ขาดความรัก และขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม (อัตตารบียะฮฺ) หมายถึง การส่งเสริมคุณลักษณะด้านต่างๆของมนุษย์ ผ่านวิธีการขัดเกลาจิตใจ การสร้างจิตพิสัย การอบรม การปลูกฝังแบบลำดับขั้นอย่างมีความต่อเนื่อง การควบคุมเป็นระบบ การแสดงตัวอย่างที่เหมาะสมกับบุคคล สถานที่และเวลา การใช้วิธีการชี้นำสอดคล้องตัวบุคคล การสร้างแรงจูงใจ การเปลี่ยนแปลง การยกระดับคุณภาพ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์ มีความสมบูรณ์ และมีความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

คุณลักษณะสำคัญของผู้ปลูกฝังจริยธรรมพึงมี ได้แก่ 1) ความบริสุทธิ์ใจ (อิคลาต) เนื่องจากเป็นหลักสำคัญที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงสั่งใช้บรรดาผู้ศรัทธา ในการประกอบความดีงาม พระองค์ตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

ความว่า “และพวกเขามีได้ถูกบัญชาให้กระทำการอื่นใดนอกจากเพื่อเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ เป็นผู้ที่มีเจตนาบริสุทธิ์ในการภักดีต่อพระองค์”

(ซูเราะห์ อัลบะยยินะฮฺ, 98 :5)

2) ความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งใช้และห่างไกลจากคำสั่งห้ามของพระองค์ ท่านเราะสูล ﷺ ทรงกล่าวไว้ว่า

"

"

ความว่า “ได้มีผู้หนึ่งกล่าวว่า โอ้ท่านศาสนทูตของอัลลอฮฺ บุคคลใดที่มีเกียรติมากที่สุดในหมู่มนุษย์ ท่านกล่าวว่า ผู้ที่มีความยำเกรง (ตักวา) มากที่สุดในหมู่พวกเขา”

(บันทึกโดย อัลบุคอรี, เคาะหิห. เลขที่: 3353)

3) ความรู้รอบด้าน (อัลฮิลมุ) โดยเฉพาะเรื่องการสอนและหลักการปลูกฝังจริยธรรม และความรู้เรื่องสิ่งที่ศาสนาอนุมัติ (หะลาล) และสิ่งที่ศาสนาห้าม (หะรอม) ซึ่งเป็นเรื่องที่ทราบดีว่าผู้มีความรอบรู้กับผู้ที่ขาดความรู้ไม่มีความเท่าเทียมกัน อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

ความว่า “จงกล่าวเถิดมุหัมมัด บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ แท้จริงบรรดาผู้มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ”

(ซูเราะห์ อัซซุหมร, 39: 9)

4) ความสุภาพ (อัลฮิลมุ) เป็นคุณลักษณะสำคัญซึ่งช่วยให้ผู้ปลูกฝังจริยธรรมได้รับความดึงดูด ความน่าสนใจ การยอมรับ เชื่อฟังและปฏิบัติตาม รวมถึงเป็นคุณลักษณะที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรัก ซึ่งท่านเราะสูล ﷺ ได้กล่าวแก่ ท่านอับดุลกียอซ (เราะฎีอุลลอฮฺอันฮู)

"

"

ความว่า “แท้จริงในตัวของท่านนั้น มีสองสิ่งที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรัก คือ ความสุภาพและความอดทน”

(บันทึกโดย มุสลิม, เคาะหิห. เลขที่: 126)

5) ความรู้สึกรับผิดชอบ (อัลอิสติซฮารุ บิลมัสอูลียะฮฺ) คือ ความตระหนักรู้เสมอว่า ความรับผิดชอบนี้จะต้องถูกสอบสวนในโลกหน้า อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿وَلَنَسْأَلَنَّ عَنْ أَمْعَلِكُمْ﴾

ความว่า “และแน่นอนพวกเจ้าจะถูกสอบสวนถึงสิ่งที่พวกเจ้าได้กระทำไว้ ” (ซูเราะห์ อันนะหฺล, 16: 93)

และท่านเราะสูล ﷺ ได้ทรงกล่าวถึงการตอบแทนความดีงามสำหรับบุคคลที่เชิญผู้อื่นสู่ความดีงาม ไว้ว่า

"

"

ความว่า “ใครก็ตามที่ชี้้นำความดี (ให้ผู้อื่น) สำหรับเขาจะได้รับการตอบแทนความดี เช่นเดียวกับผู้ปฏิบัติความดีนั้น”

(บันทึกโดย มุสลิม, เคาะหิห. เลขที่: 5007)

ดังนั้นเป้าหมายของการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม เป็นการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของอัลลอฮ์ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ เพื่อขัดเกลาหัวใจของมนุษย์ให้บริสุทธิ์ ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีงาม และจัดจิตวิญญาณที่ไม่ดีทั้งหลาย โดยแสวงหาความโปรดปราน และความผูกพันระหว่างบ่าวกับผู้สร้าง รวมทั้งเป็นการทะนุบำรุงสังคมให้เกิดความสงบสุข รมเย็น トラบใดที่สมาชิกในสังคมต่างยึดมั่นอยู่คุณงามความดี ตักเตือนกัน ส่งมอบความรัก ความไมตรี ความปรองดอง และให้การเกียรติต่อกัน ระหว่างผู้ปกครองกับบุตรหลาน สมาชิกในครอบครัว เครือญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน เพื่อนสนิท และบุคคลทั่วไปในสังคม

ลักษณะพิเศษของการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม ได้แก่ 1) การปลูกฝังหลักการศรัทธา เพื่อให้หัวใจมีความศรัทธามั่นคง และยึดมั่นในการทำความดีงาม เห็นได้จากความทุ่มเทของบรรดาศาสนทูตที่ได้เผยแผร์หลักการศรัทธาก่อนหลักการปฏิบัติ เช่นเดียวกับท่านเราะสูล ﷺ ที่ได้ใช้เวลาการเผยแผร์เรื่องหลักการศรัทธา ณ นครมักกะฮ์ ก่อนที่จะเผยแผร์หลักการปฏิบัติศาสนกิจ ณ นครมะดีนะฮ์ ในเวลาต่อมา การศรัทธาจึงเป็นแรงผลักดันภายในสู่พฤติกรรมที่ดีงามภายนอก 2) การปลูกฝังแบบองค์รวมหมายถึง การให้ความสำคัญต่อโครงสร้างของมนุษย์ในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา และร่างกาย โดยไม่ได้ละเลยส่วนใด ส่วนหนึ่งจากการปลูกฝังจริยธรรมด้านจิตวิญญาณ ท่านเราะสูล ﷺ ได้ทรงกล่าวไว้ว่า

"

"

ความว่า “แท้จริงในร่างกายนั้นมีเนื้อก้อนหนึ่ง เมื่อมันดี ร่างกายนั้นก็ดีด้วย แต่เมื่อมันเสีย ร่างกายทุกส่วนก็จะเสียไปด้วย จงจำไว้ว่า ก้อนเนื้อนั้น คือ หัวใจ”

(บันทึกโดย อัล บุคอรี, เศาะหิห. เลขที่ 50)

3) การปลูกฝังแบบต่อเนื่อง คือ การปลูกฝังตลอดชีวิต เริ่มจากพ่อแม่จะเป็นผู้ปลูกฝังในวัยเด็ก เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเรียนรู้จากโรงเรียน และสังคมตามลำดับ เช่นเดียวกับการแสวงหาความรู้และการทำความเข้าใจศาสนา ซึ่งเป็นหน้าที่เหนือมุสลิมทุกคนต้องรับผิดชอบ และมีบทบาทในการดำเนินงานอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดอะมานะฮ์ และความรับผิดชอบต่อสมบูรณ ดังที่ท่านเราะสูล ﷺ ได้เตือนผู้ศรัทธาในเรื่องนี้ไว้ว่า

"

"

ความว่า “พึงทราบเถิดว่า ท่านทุกคนมีหน้าที่ และทุกท่านจะต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพวกเขา ผู้นำก็มีหน้าที่ และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อเขา และผู้ปกครองก็มีหน้าที่ต่อครอบครัวของเขา และต้องถูกถามถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัวเช่นเดียวกัน”

(บันทึกโดย บุคอรี, เศาะหิห. เลขที่: 6605)

4) การปลูกฝังแบบมีส่วนร่วม โดยไม่มีการจำกัดว่าเป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนจะต้องร่วมมือกันตั้งแต่สถาบันอันเป็นรากฐานของสังคม กล่าวคือ ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีบทบาทในการสร้างสมาชิกในสังคม ครอบครัวที่ดีจะต้องตั้งมั่นอยู่บนฐานศรัทธาที่ถูกต้อง ด้วยการประพฤติ ปฏิบัติ และการเอาใจใส่ต่อหลักการของศาสนา อันเป็นปัจจัยที่จะดำรงให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความกลมเกลียว ความสงสาร ความปรารถนาดี การตักเตือนช่วยเหลือกันทำความดี และการยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ต่อมาคือโรงเรียนเป็น

สถาบันการศึกษาที่มีบทบาทให้ความรู้ ความเข้าใจ และความคิดที่ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและอัลลากุของเยาวชน ซึ่งปัจจุบันถือเป็นเป้าหมายสำคัญของบรรดานักวิชาการอิสลามและนักฟื้นฟูสังคม ในการดำเนินการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เยาวชนมุสลิม และมัสยิด เป็นสถานที่รวมจิตใจ และเป็นบ้านของอัลลอฮ์ ^ﷻ ที่สามารถหลอมจิตวิญญาณแห่งศรัทธาของมุสลิมให้เข้มแข็ง มุสลิมที่มีหัวใจบริสุทธิ์และมีความศรัทธาอย่างแท้จริง จะมีความรู้สึกผูกพันกับมัสยิดเป็นอย่างมาก พวกเขาจะมามัสยิดเพื่อทำอิบาดะฮ์อย่างสม่ำเสมอ ด้วยจิตสำนึกที่ว่า มัสยิด คือ บ้านแห่งการทำความดี บ้านแห่งการปรึกษาหารือ บ้านแห่งการสอนและการศึกษา

ผลการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม

นักวิชาการอิสลามได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกฝังจริยธรรมที่สอดคล้องตามหลักการอิสลาม ในบริบทขององค์การทางการศึกษาไว้หลากหลายวิธีการ เพื่อตอบรับปัญหาสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียนที่ต้องคำนึงถึงอย่างเร่งด่วน คือ 1) ครูผู้สอนเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี 2) ใช้วิธีการปลูกฝังจริยธรรมไม่ถูกต้อง และ 3) นำหนังสือและสื่อที่มีลักษณะขัดแย้งต่อหลักการศรัทธาและหลักการปฏิบัติของศาสนามาใช้ ซึ่งจากการประมวลวิธีการปลูกฝังจริยธรรมต่างๆ ที่ได้จากอัลกุรอาน อัลหะดีษ วรรณกรรม และเอกสารวิชาการต่างๆ ของอิสลาม สามารถจัดกลุ่มวิธีการปลูกฝังออกเป็น 6 วิธีการ โดยใช้หลักเกณฑ์คัดเลือกวิธีการที่มีความหมายหรือนิยาม และรูปแบบการดำเนินการปลูกฝังใกล้เคียงกัน ดังนี้ (ดูรูปที่ 1)

จากรูปที่ 1 สามารถอธิบายวิธีการปลูกฝังจริยธรรมภายใต้กรอบแนวทางของอิสลาม ตามที่อัลกุรอาน อัลหะดีษ และบรรดานักวิชาการอิสลามได้นำเสนอทั้งหมด ภายใต้ 6 วิธีการ โดยสรุป ดังนี้

1) วิธีการสร้างแบบอย่างที่ดีตามคุณลักษณะดีงาม ซึ่งเห็นได้จากท่านเราะสูล ﷺ และบรรดาศาสนทูตของอัลลอฮ์ (สุบหุ) เป็นวิธีการปลูกฝังอัคลากที่ให้ผลความสำเร็จมากที่สุด หากไม่มีแบบอย่างแล้ว การอบรมสั่งสอนเพียงอย่างเดียวย่อมไม่มีประโยชน์เลย แบบอย่างของผู้ศรัทธาจึงต้องมีความสอดคล้องกับสิ่งที่เขาสอนผู้อื่น อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ نَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

ความว่า “พวกเจ้าใช้ให้ผู้คนกระทำความดี² โดยที่พวกเจ้าลืมตัวของพวกเจ้าเองกระนั้นหรือ? และทุกๆ ที่พวกเจ้าอ่านคัมภีร์กันอยู่ แล้วพวกเจ้าไม่ใช้ปณิญากระนั้นหรือ?” (ซูเราะห์ อัลบะเกาะเราะฮ์, 2: 44)

2) วิธีการสร้างแรงจูงใจ เป็นการปลูกฝังศรัทธาเรื่องการสอบสวนและผลตอบแทนในโลกนี้และโลกหน้าที่ถูกต้อจากอัลกุรอาน และแบบอย่างของท่านเราะสูล ﷺ ด้วยรูปแบบโน้มน้าวจิตใจที่มีลักษณะเป็นนามธรรม และรูปธรรม เช่น การกล่าวชื่นชม การส่งเสริม การให้เกียรติ และการให้รางวัลตอบแทนสำหรับนักเรียนที่มีอัคลากดีงาม การปรามด้วยเกณฑ์การลงโทษและการลงโทษแก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่ดีงาม

ตัวอย่างหนึ่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงสร้างแรงจูงใจแก่ปาวของพระองค์ เกี่ยวกับบรรดาผู้ที่มีความรู้และมีความศรัทธานั้นจะมีตำแหน่งฐานันดรที่สูง ญะ พระองค์ ซึ่งต่างจากบุคคลทั่วไป อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿أَمَنْ هُوَ قَنِيتٌ ءَاتَاءَ أَلِيلٍ سَاجِدًا وَفَآيْمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُوا رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾

ความว่า “ผู้ที่เขาเป็นผู้กักตุนในยามค่ำคืน ในสภาพของผู้สujud และผู้ยืนละหมาดโดยที่เขาหวั่นเกรงต่อโลกอาคิเราะฮ์ และหวังความเมตตาของพระเจ้าของเขา (จะเหมือนกับผู้ที่ตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ (สุบหุ) กระนั้นหรือ?) จงกล่าวเถิดมุหัมมัด บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ³ แท้จริงบรรดาผู้มีสติปัญญาเท่านั้นที่จะใคร่ครวญ”

(ซูเราะห์ อัลซุหมัร, 39: 9)

3) วิธีการดักเตือน เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาและการให้เหตุผลซึ่งนำบุคคลสู่สัจธรรม ผู้ปลูกฝังอัคลากต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของตัวบุคคล วิธีการ เวลา และสถานที่ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การดักเตือนที่แท้จริง คือ การดักเตือนด้วยความบริสุทธิ์ใจมุ่งหวังผลตอบแทนจากอัลลอฮ์ (สุบหุ) ด้วยไม่ใช้การมุ่งหวัง

² นักปราชญ์ของยิวได้นำเสนอให้บางส่วนของพวกเขาศรัทธาต่อท่านนะบีมุฮัมมัด แต่พวกเขาเองไม่ยอมศรัทธา

³ คือ หวั่นเกรงการลงโทษในวันอาคิเราะฮ์ และหวังความเมตตา คือ หวังการตอบแทนด้วยสวนสวรรค์ แน่نون สภาพของบุคคลสองจำพวกนั้นย่อมไม่เท่าเทียมกัน อิมามอัลฟัครกล่าวไว้ในหนังสืออัลด็อฟ็อรอะลอะกะบิรว่า ฟังทราบเถิดว่า อายะฮ์นี้เป็นบ่งชี้ถึงเคล็ดลับที่ประหลาดประการแรกก็คือ พระองค์ทรงเริ่มด้วยการกล่าวถึงการกระทำ และจบลงด้วยการกล่าวถึงวิชาความรู้ ส่วนที่ว่าการกระทำนั้นก็คือ การกักตุน การสujud และการยืนละหมาด ส่วนที่ว่าวิชาความรู้ก็คือ คำตรัสของพระองค์ที่ว่า “บรรดาผู้รู้กับบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ” อันนี้เป็นการชี้บ่งถึงความสมบูรณ์ของมนุษย์นั้น อยู่ที่เป้าหมายทั้งสอง คือการกระทำและความรู้

ผลประโยชน์ อำนาจ หรือชื่อเสียงใดๆ อัลลอฮฺ ﷻ ได้แจ้งให้ผู้ศรัทธาทราบถึงการตกเตือนของบรรดาศาสนทูตก่อนหน้าท่านเราะสูล ﷺ กับประชาชาติของพวกเขาในอดีต เช่น นบีนูห์ นบียูซุฟ นบียะฮียะห์ นบียะฮียะห์ นบียะฮียะห์ (ขออัลลอฮฺ ﷻ ทรงประทานความสันติแก่พวกเขา) ในซูเราะฮฺ อัซซุรออฺ อายะฮฺ ที่ 109 ,127, 145, 164 และ 180 เพื่อเป็นการยืนยันความบริสุทธิ์ใจของพวกเขาในการเรียกร้องสู่ศาสนาของพระองค์ เป็นจำนวนถึง 5 ครั้ง อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

ความว่า “และฉันมิได้ขอค่าตอบแทนในการนี้จากพวกท่าน หากแต่ค่าตอบแทนของฉันมิได้มาจากผู้ใดนอกจากพระเจ้าแห่งสากลโลก”

(ซูเราะฮฺ อัซซุรออฺ, 26: 109)

4) วิธีการนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวในประวัติศาสตร์อากัศแห่งที่มาจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นตัวอย่าง อุทาหรณ์ และเตือนใจ โดยเฉพาะการนำเสนอประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวที่มีการกล่าวในอัลกุรอานนั้น มีความดึงดูดและน่าสนใจ ด้วยรูปแบบการนำเสนอที่มีโวหาร ความสละสลวย และสำนวนที่เป็นอุทาหรณ์สอนใจ อันมีผลต่อจิตใจ ความรู้สึก และผลักดันให้มนุษย์เกิดความต้องการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง

ตัวอย่างเรื่องราวที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังอัลลากแก่นักเรียน ได้แก่ เรื่องราวของบรรดานบีต่างๆ ซึ่งประวัติของท่านเราะสูล (ศ็อลย) เหตุการณ์ความช่วยเหลือของอัลลอฮฺ ﷻ ให้รอดพ้นจากสายตาของพวกกุเรชในวันที่ท่านเราะสูล ﷺ อพยพสู่นครมะดีนะฮฺ การปรามลูกของท่านนบีนูห์ (อะลียฮิสลาม) ให้ออกห่างจากการอยู่ร่วมกับบรรดาผู้ปฏิเสธศรัทธาในวันที่น้ำท่วมโลก เหตุการณ์ความมหัศจรรย์ในวัยเยาว์ของท่านนบียะฮียะห์ (อะลียฮิสลาม) เหตุการณ์การรอดพ้นจากการตามล่าของพวกฟิรอะฮฺของท่านนบีมูซา (อะลียฮิสลาม) เรื่องราวเกี่ยวกับการต่อสู้เพื่ออิสลามของบรรดาเคาะลีฟะฮฺ (เราะฎีฎุลลอฮฺอันฮุม) การดำเนินชีวิตของบรรดาเคาะลีฟะฮฺ (เราะฎีฎุลลอฮฺอันฮุม) และเหตุการณ์อื่นๆอีกมากมายที่จะสร้างความรู้สึกรักต่ออัลลอฮฺ ﷻ และเราะสูลของพระองค์ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีจริยธรรมที่ดีงาม

5) วิธีการจัดกิจกรรมปลูกฝังจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ เป็นวิธีการส่งเสริมการปฏิบัติจริงให้สอดคล้องกับความรู้อย่างเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ มีความต่อเนื่อง และการติดตาม รวมถึงการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาเพื่อศึกษาระดับความสำเร็จ ซึ่งผลการศึกษานำมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาวิธีการให้ดียิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องและมีความเป็นขั้นตอนนี้เห็นได้จากรายงานของท่านอิมาม อบูบาซ (เราะฎีฎุลลอฮฺอันฮุม) เกี่ยวกับท่านเราะสูล ﷻ ได้สั่งเสียท่านมูอาซ (เราะฎีฎุลลอฮฺอันฮุม) ไว้ว่า

:

"

"

ความว่า “แท้จริงท่านนบี ﷺ ได้แต่งตั้งมูอาซ (เราะฎีฎุลลอฮฺอันฮุม) ให้ทำหน้าที่ (ผู้ปกครอง) ที่เมืองเยเมน ดังนั้นท่านนบี ﷺ ทรงกล่าวว่า :ท่านจงเชิญชวนพวกเขาสู่ชะฮาดะฮฺ (การรับอิสลาม) คือ ให้ปฏิญาณว่าไม่มีพระเจ้า

อื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ ﷻ และแท้จริงฉัน (มุหัมมัด) คือเราะสูลของอัลลอฮฺ ﷻ ดังนั้นหากพวกเขายอมรับเรื่องดังกล่าว ท่านจงสอนพวกเขาว่า แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ได้ทรงกำหนดพิธีการละหมาดห้าเวลาแก่พวกเขาในวันหนึ่งและคืนหนึ่ง ดังนั้นหากพวกเขายอมรับเรื่องดังกล่าว ท่านจงสอนพวกเขาว่า แท้จริงอัลลอฮฺ ﷻ ทรงกำหนดให้บรรดาผู้ที่มีความร่ำรวยบริจาคทาน (เศาะตะเกาะฮฺ) เอาจากทรัพย์สินของพวกเขา และบริจาคมันแก่บรรดาผู้ที่มีความขัดสนของพวกเขา ”

(บันทึกโดย อัลบุคอรี, เลขที่: 1395)

และ 6) วิธีการจัดการสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นการสร้างบรรยากาศการศรัทธา และการปฏิบัติความดี มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างยิ่ง หากขาดความเข้าใจ ขาดความร่วมมือกันและให้ความสำคัญในเรื่องนี้แล้ว ความสำเร็จในการปลูกฝังจริยธรรมย่อมไม่เกิดขึ้น เนื่องจากพฤติกรรมของเด็กจะมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เขาอาศัยอยู่ เช่นเดียวกับต้นไม้ที่งอกงามและเติบโตใหญ่แข็งแรงได้ด้วยพื้นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرِجُ نَبَاتًا بِإِذْنِ رَبِّهِ ۖ وَالَّذِي خَبَتْ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ﴾

ความว่า “และเมืองที่ดีนั้น (มีดินดี) ผลผลิตของมันจะงอกออกมาด้วยอนุมัติแห่งพระเจ้า และเมืองที่ไม่ดีนั้น ผลผลิตของมันจะไม่ออกนอกจากในสภาพแค้น”

(ซูเราะห์ อัลอะรอฟ, 7: 58)

และท่านเราะสูล ﷺ ได้เปรียบเทียบข้อแตกต่างระหว่างบุคคลที่อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ดีและสภาพแวดล้อมที่เสื่อมเสียว่ามีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ตามที่ท่าน อบี บุรต๊ะ บิน อบี มูซา (เราะฎีอุลลอฮฺอันฮฺ) ได้รายงานจากบิดาของท่าน (เราะฎีอุลลอฮฺอันฮฺ) กล่าวว่า ท่านเราะสูล ﷺ ทรงกล่าวว่า

”

”

ความว่า “เปรียบเพื่อนที่ดี และเพื่อนที่เลว ดังเช่น คนขายน้ำหอม กับช่างตีเหล็ก คนขายน้ำหอมจะไม่ก่อผลเสียใดแก่ท่าน บางทีท่านจะซื้อน้ำหอม หรือ ท่านจะได้กลิ่นหอมจากเขา และช่างตีเหล็กที่ร่างกายของท่านอาจจะถูกไฟเผาไหม้ หรือเสื้อผ้าของท่าน หรือท่านจะได้กลิ่นที่เหม็นจากเขา”

(บันทึกโดย อัลบุคอรี, เศาะฮีห, เลขที่: 2101)

บทสรุป

การปลูกฝังจริยธรรม เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากในภาวะสังคมโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะเป็นตัวชี้วัดสภาพความเจริญหรือความต่ำทรามของมนุษย์ เป็นสื่อการพัฒนา การแก้ปัญหา และการสร้างสมาชิกที่ดี และอารยะธรรมดีงามของสังคม การปลูกฝังจริยธรรม (อัศลาฮฺ) ตามแนวทางของอิสลาม ผ่านสื่อและวิธีการที่มีหลักฐานมาจากอัลกุรอาน และแบบฉบับจากท่านเราะสูล ﷺ สอดคล้องตามกระบวนการของอิสลาม และถือเป็นภารกิจสำคัญที่มุสลิมทุกคนต้องร่วมมือกัน เพื่อตอบรับคำสั่งใช้ของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ว่า

﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾

ความว่า “และพวกเจ้าจงช่วยเหลือกันในเรื่องที่เป็นคุณธรรมและความยำเกรง และจงอย่าช่วยกันในเรื่องที่เป็นบาป และเป็นศัตรูกัน”

(ซูเราะห์ อัลมาอิดะฮฺ, 5: 2)

ดังนั้นผู้ศรัทธาต้องสร้างบรรยากาศความเป็นญะมาอะฮฺที่ให้ความร่วมมือกันกระทำความดีงาม และตักเตือนกันสู่สัจธรรม ไม่เช่นนั้นพวกเขาจะตกอยู่ในความขาดทุน อัลลอฮฺ (สُبْحَانَهُ) ตรัสว่า

﴿وَالْعَصْرِ ۚ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُفٍ ۚ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

ความว่า “ขอสาบานด้วยกาลเวลา แท้จริงมนุษย์นั้น อยู่ในการขาดทุน นอกจากบรรดาผู้ศรัทธาและกระทำความดีทั้งหลายและตักเตือนกันและกันในเรื่องที่เป็นสัจธรรม และตักเตือนกันและกันให้มีความอดทน”

(ซูเราะห์ อัลอัสรฺ, 103: 1-3)

อ้างอิง

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย. พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมแปลเป็นภาษาไทย. อัลมาติเนห์ อัลมุเนาวาเราะห์: ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน. 1998.

^cAbdu al-Ghanīy Ubud. 1985. “Fī al- Tarbiyat al- Islāmiyat”. Kuliyat al-Tarbiyat-Yami‘at ‘Ain Shams: Dār al-Fikr al-‘Arābīy.

^cAbdu al-Roḥmān al-Naḥlawīy. 2033. *Usūl al-Tarbiyat al- Islāmiyat wa Asāl ibihā* Damishq: Dār al-Fikr. 2003.

^cAbdu al-Roḥman Hasan Hanbakat al-Midānīy. 1999. “al-Akhlāq al-Islāmiyat wa-Ususuhā” .Bairūt: Dār al-shāmiyat.

Abu ^cAbdullah, Muṣṭafā Bin al-‘Aadawīy Shalbayah. 1997. “Fikh al-Akhlāq wa al- Mu‘aālāt ma‘aa al-Muminīn” Yiddat: Dār Majid al- ‘asirīy.

Abu Dawud, Sulaiman Ibn al-Ash al-Sijistani. “Sunan Abi Dawud” () s.l. : Dar al-Hadith,1986.

Ahmad bin Hanbal. “Musnad al-Imam Ahmad bin Hanbal” () . Bairut : Dar ‘Ihya’ al-Turath al-‘Arabiyy. ,1978.

Aḥmad Farid. al-Tarbiyat ‘ala Manhaj Ahl al-Sunat wa al-Jamaat () . al-Riyad :Dar Ṭayibat Lilnashr wa al-Tawzi‘I,2004.

al-Bukhariy, Muhammad Ibn Isma‘il. “Sahih al-Bukhariy” () . al-Riyad : Dar al-Salam ,1997.

al-Tirmidhiy, Muhammad bin ‘Isa. “Sunan al-Tirmidhiy” () . al-Riyad : Maktabat al-Ma‘arif ,2003.

Ḥaḍat bint Muḥammad bin Faliḥ al- Ṣaghīr “Ta‘aamul al-Rasul SL. ma‘a al-Aṭfal Tarbawīyan” () . Qaṭar : Dar al-Kuṭub al- Qaṭariyat ,2008.

Khalid Aḥmad al-Shantut. al-Tarbiyat al-Aṭfal fi al-Ḥadith al-Sharif () . al-Madinat al-Munawarat : Maktabat al-Malik Fahad al-Waṭaniyat Athnaa al-Nashr. 1996.

Miqdad Yaljin. “Manhaj Uḍul al-Tarbiyat al- Islamiyat al-Muṭawir” () . al-Riyad :Dar ‘Alam al-Kuṭub. ,2007.

Muhammad bin al-Luṭfi al-Sibbagh. Nasorat fi al-Ussrat al-Muslimah () . Bairut : al-Maktab al-Islamiyy.1985.

Muslim, Muslim bin al-Hajjaj al-Qusyaayriy. “Sahih Muslim” () . al-Qahirat : Dar al-Maktabah ,1981.

Muṣṭafa Hilmiy . “al-Akhlāq Baina al-Falasafat wa-‘Ulamāa al-Islamiy” () . Bairut : Dar al-Kutub al-‘Ilmiyat. ,2004.